

Väliaikainen versio

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

6 päivänä lokakuuta 2021 (*)

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 267 artikla – Asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevien kansallisten tuomioistuinten ennakkoratkaisupyyntöön esittämistä koskevan velvollisuuden ulottuvuus – Poikkeukset tästä velvollisuudesta – Perusteet – Unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys, jonka kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian asianosaiset ovat tuoneet esille sen jälkeen, kun unionin tuomioistuin on antanut ennakkoratkaisun kyseisessä asiassa – Syitä, joiden vuoksi ennakkoratkaisukysymyksiin olisi tarpeen vastata, ei ole täsmennetty – Ennakkoratkaisupyyntöön jättäminen osittain tutkimatta

Asiassa C-561/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Consiglio di Stato (ylin hallintotuomioistuin, Italia) on esittänyt 15.11.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.7.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Consorzio Italian Management ja

Catania Multiservizi SpA

vastaan

Rete Ferroviaria Italiana SpA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, varapresidentti R. Silva de Lapuerta, jaostojen puheenjohtajat A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), A. Prechal, M. Vilaras, M. Ilešić, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin ja N. Wahl sekä tuomarit T. von Danwitz, C. Toader, L. S. Rossi, I. Jarukaitis ja N. Jääskinen,

julkisasiamies: M. Bobek,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Schiano,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.7.2020 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi SpA, edustajinaan E. Giardino ja A. Cariola, avvocati,
- Rete Ferroviaria Italiana SpA, edustajanaan U. Cossu, avvocato,
- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
- Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller ja D. Klebs,

- Ranskan hallitus, asiamiehenään E. de Moustier,
 - Euroopan komissio, asiamiehinään G. Gattinara, P. Ondr?šek ja L. Haasbeek,
- kuultuaan julkisasiamiehen 15.4.2021 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
- on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEU 2 ja SEU 3 artiklan, SEUT 4 artiklan 2 kohdan, SEUT 9, SEUT 26 ja SEUT 34 artiklan, SEUT 101 artiklan 1 kohdan e alakohdan, SEUT 106, SEUT 151–SEUT 153, SEUT 156 ja SEUT 267 artiklan, Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 16 ja 28 artiklan, Torinossa 18.10.1961 allekirjoitetun ja Strasbourgissa 3.5.1996 uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan sekä Strasbourgissa 9.12.1989 pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa hyväksytyn työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan (jäljempänä sosiaalisten oikeuksien peruskirja) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi SpA, jotka on valittu kansallisten rautatieinfrastruktuurien siivouspalveluja koskevan julkista hankintaa koskevan sopimuksen sopimuspuoliksi, ja toisaalta Rete Ferroviaria Italiana SpA (jäljempänä RFI) ja jossa on kyse siitä, että RFI on kieltäytynyt hyväksymästä niiden vaatimusta kyseisen hankintasopimuksen hinnan tarkistamisesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Julkisia rakennusurakoita sekä julkisia palvelu- ja tavarahankintoja koskevista sopimuksista direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY täytäntöön panemiseksi annetusta koodeksista 12.4.2006 annetun asetuksen nro 163 (decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE; GURI nro 100, Supplemento ordinario, 2.5.2006; jäljempänä asetus nro 163/2006) 2 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos tämä koodeksi ei sisällä nimenomaisia säännöksiä, 1 §:ssä tarkoitettujen tahojen sopimukseen perustuvaa toimintaa säännellään myös siviilikoodeksin säännöksillä.”

4 Asetuksen nro 163/2006 115 §:n, jonka otsikko on ”Hintojen mukauttaminen”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kaikkiin määräaikaisesti tai toistaiseksi täytettäviin palvelu- ja tavarahankintoja koskeviin sopimuksiin on sisällytettävä hinnan säännöllistä tarkistamista koskeva lauseke. Tarkistaminen tehdään tavara- ja palveluhankinnoista vastaavien johtajien toteuttaman 7 §:n 4 momentin c kohdassa ja 5 momentissa tarkoitettuihin tietoihin perustuvan tutkimuksen perusteella.”

5 Kyseisen asetuksen 206 §:ssä säädetään, että vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/17/EY (EUVL 2004, L 134, s. 1) tarkoitettuja aloja, jotka ovat kaasun, lämpöenergian, sähkön, veden, kuljetuspalvelujen, postipalvelujen, öljyn, kaasun, hiilen ja muiden kiinteiden polttoaineiden etsimisen ja talteen ottamisen sekä satamien ja lentokenttien erityisalat, koskeviin sopimuksiin sovelletaan vain tietyt kyseisen asetuksen säännöksiä, joihin sen 115 § ei kuulu.

6 Asetuksen nro 163/2006 210 §:ssä, jonka otsikko on ”Kuljetuspalvelut”, säädetään

seuraavaa:

”1. Jollei 23 §:ssä tarkoitetuista soveltamisalan ulkopuolelle jättämisistä muuta johdu, tämän osan säännöksiä sovelletaan sellaisten verkkojen saataville saattamiseen tai ylläpitoon, joiden tarkoituksena on tarjota yleisölle kuljetuspalveluja rautateitse, automatisoiduin järjestelmin, raitioteitse, johdinautoilla, linja-autoilla tai kaapeliradoilla.

2. Kuljetuspalvelujen verkon katsotaan olevan kyseessä, kun palvelua tarjotaan toimivaltaisten viranomaisten asettamin edellytyksin, jotka voivat koskea liikennöitäviä linjoja, käytettävissä olevaa kuljetuskapasiteettia tai vuorotiheyttä.”

7 Kyseisen asetuksen 217 §:n, jonka otsikko on ”Hankintasopimukset, jotka tehdään muutoin kuin jonkin 1 luvussa tarkoitetun toiminnon harjoittamiseksi tai jonkin tällaisen toiminnon harjoittamiseksi kolmannessa maassa”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tämän osan säännöksiä ei sovelleta hankintasopimuksiin, joita hankintayksiköt tekevät muutoin kuin 208–213 §:ssä tarkoitettujen toimintojensa harjoittamiseksi tai tällaisten toimintojen harjoittamiseksi kolmannessa maassa siten, ettei verkkoa tai maantieteellistä aluetta fyysisesti käytetä [unionin] sisällä.”

8 Siviilikoodeksin (codice civile) 1664 §:n, jonka otsikko on ”Sopimuksen täyttämisen kalleus tai vaikeudet”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kun yllättävien olosuhteiden vuoksi raaka-aine- tai työvoimakustannukset nousevat tai laskevat siten, että sovittu kokonaishinta nousee tai laskee yli kymmenesosalla, yrittäjä tai toimeksiantaja voi pyytää hinnan tarkistamista. Hintoja voidaan tarkistaa yksinomaan kymmenesosan ylittävän eron osalta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

9 RFI päätti tehdä pääasian valittajina olevien Consorzio Italian Managementin ja Catania Multiservizin, jotka muodostavat yritysten tilapäisen yhteenliittymän, kanssa hankintasopimuksen, joka koskee kaikkialla Direzione compartimentale movimento di Cagliariin (Cagliarin alueellinen liikenneosasto, Italia) toimialueella eri paikoissa asemilla, laitoksissa, toimistotiloissa ja verstailla sijaitsevien tilojen ja muiden yleisölle avointen tilojen puhtaanapitopalveluita, siistimistä ja oheispalveluita. Sopimus sisälsi nimenomaisen lausekkeen sopimuksen mukaisen hinnan tarkistamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka poikkesivat siviilikoodeksin 1664 §:ssä säädetystä.

10 Kyseisen hankintasopimuksen täyttämisen aikana pääasian valittajat vaativat muun muassa asetuksen nro 163/2006 115 §:n nojalla RFI:ltä aiemmin sovitun hankintasopimuksen mukaisen hinnan tarkistamista henkilöstömenojen kasvusta aiheutuneiden sopimuksen mukaisten kustannusten nousun huomioon ottamiseksi. RFI hylkäsi tämän vaatimuksen 22.2.2012 tekemällään päätöksellä.

11 Pääasian valittajat nostivat Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Sardinian alueellinen hallintotuomioistuim, Italia) kanteen, jossa ne vaativat kyseisen hylkäämispäätöksen kumoamista.

12 Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna hylkäsi kanteen 11.6.2014 antamallaan tuomiolla. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että asetuksen nro 163/2006 115 §:ää ei voitu soveltaa pääasiassa kyseessä olevan hankintasopimuksen kaltaisiin erityisaloja koskeviin sopimuksiin. Mainittu tuomioistuin nimittäin katsoi, että asemien, laitosten, toimistotilojen ja verstaiden

puhtaanapitopalvelut olivat liitännäisiä suhteessa rautatieliikenneverkoston käytettäväksi asettamiseen tai käyttöön, jotka olivat erityisaloihin kuuluvia pääasiallisia toimintoja. Sama tuomioistuin totesi lisäksi, ettei hintojen tarkistamiseen ollut perustetta siviilikoodeksin 1664 §:n nojalla, koska pääasian asianosaiset olivat käyttäneet mahdollisuuttaan poiketa kyseisen pykälän nojalla kyseisestä pykälästä sisällyttämällä niitä sitovaan sopimukseen lausekkeen, jolla rajoitetaan hinnan tarkistamista.

13 Pääasian valittajat valittivat tästä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen ja väittivät ensimmäisessä ja toisessa valitusperusteessaan, että asetuksen nro 163/2006 115 §:ää tai vaihtoehtoisesti siviilikoodeksin 1664 §:ää voidaan – toisin kuin Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna oli todennut – soveltaa pääasiassa kyseessä olevaan hankintasopimukseen. Lisäksi pääasian valittajat väittivät, etteivät varsinkaan asetuksen nro 163/2006 115, 206, 210 ja 217 § ole unionin oikeuden mukaisia, ja katsoivat, että nämä säännökset, siltä osin kuin niillä pyritään epäämään hintojen tarkistaminen liikenteen alalla ja erityisesti puhtaanapitosopimusten hintojen tarkistaminen tällä alalla, ovat erityisesti SEU 3 artiklan 3 kohdan, SEUT 26 artiklan, SEUT 101 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä direktiivin 2004/17 vastaisia. Kansallisessa lainsäädännössä säädetään niiden mielestä unionin lainsäädäntöön nähden kohtuuttomia ja perusteettomia vaatimuksia. Kansallinen lainsäädäntö on myös omiaan asettamaan puhtaanapitoa, joka on luonteeltaan liitännäinen suhteessa liikennealan pääasialliseen palveluun, koskevan julkisen hankinnan sopimuspuoleksi valitun yrityksen alisteiseen ja heikkoon asemaan suhteessa pääasiallisen palvelun suorittajana olevaan yritykseen, mikä johtaa epäoikeudenmukaiseen ja suhteettomaan sopimusepätasapainoon ja muuttaa markkinoiden toimintasääntöjä. Jos hintojen tarkistamisen epääminen kaikissa erityisaloiilla tehdyissä sopimuksissa johtuu suoraan direktiivistä 2004/17, kyseinen direktiivi on pääasian valittajien mukaan pätemätön.

14 Pääasian valittajat pyysivät ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta esittämään unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä, joiden tarkoituksena on määrittää, onko unionin oikeus esteenä pääasiassa kyseessä olevalle kansalliselle säännöstölle, ja selvittää direktiivin 2004/17 pätevyys.

15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti 24.11.2016 tekemällään päätöksellä, joka saapui unionin tuomioistuimeen 24.3.2017, lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jolla evätään hintojen tarkistaminen – – erityisaloihin liittyvissä hankintasopimuksissa, erityisesti siltä osin kuin kyse on hankintasopimuksista, joilla on muu kohde kuin direktiivissä 2004/17 tarkoitetuilla hankintasopimuksilla mutta joilla on viimeksi mainittuihin toiminnallinen yhteys, unionin oikeuden (erityisesti SEU 3 artiklan 3 kohdan, SEUT 26, SEUT 56–58 ja SEUT 101 artiklan ja [perusoikeuskirjan] 16 artiklan) ja kyseisen direktiivin mukainen?

2) Onko direktiivi 2004/17 (mikäli katsotaan, että hintojen tarkistamisen epääminen kaikissa – – erityisaloiilla tehdyissä ja sovelletuissa hankintasopimuksissa perustuu suoraan direktiiviin) Euroopan unionin periaatteiden (erityisesti SEU 3 artiklan 1 kohdan, SEUT 26, SEUT 56–58 ja SEUT 101 artiklan ja [perusoikeuskirjan] 16 artiklan) vastainen 'sen vuoksi, että se on epäoikeudenmukainen, suhteeton ja vääristää sopimustasapainoa ja siten tehokkaiden markkinoiden sääntöjä'?”

16 Unionin tuomioistuin vastasi 19.4.2018 antamallaan tuomiolla Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264) ensimmäiseen kysymykseen, että direktiiviä 2004/17 ja sen taustalla olevia yleisiä periaatteita on tulkittava siten, etteivät ne ole esteenä kansallisen oikeuden säännöille, joissa ei säädetä hintojen säännöllisestä tarkistamisesta

tässä direktiivissä tarkoitetuille aloille kuuluvien hankintasopimusten tekemisen jälkeen.

17 Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin katsoi myös, että ensimmäinen kysymys oli jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koski SEU 3 artiklan 3 kohdan, SEUT 26, SEUT 57, SEUT 58 ja SEUT 101 artiklan tulkintaa sekä SEUT 56 artiklan muiden näkökohtien kuin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja syrjintäkiellon periaatteen sekä avoimuusvelvoitteen tulkintaa, jotka viimeksi mainitussa artiklassa vahvistetaan palvelujen tarjoamisen vapauden alalla, sillä perusteella, että 24.11.2016 esitetystä ennakkoratkaisupyyntöä ei ollut mitään selitystä kyseisten määräysten tulkinnan merkityksellisyydestä pääasian oikeusriidan ratkaisun kannalta, eikä kyseinen ennakkoratkaisupyyntö siten täyttänyt unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklaan sisältyviä vaatimuksia.

18 Unionin tuomioistuin katsoi lisäksi perusoikeuskirjan 16 artiklan tulkinnasta, että siltä osin kuin pääasiassa kyseessä olleilla asetuksen nro 163/2006 säännöksillä ei säädetä direktiivissä 2004/17 tarkoitettujen alojen hankintasopimusten hintojen säännöllisestä tarkistamisesta, niissä ei voida katsoa sovellettavan unionin oikeutta perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

19 Unionin tuomioistuin katsoi, että ensimmäiseen kysymykseen annettu vastaus huomioon ottaen toinen kysymys oli hypoteettinen ja että se oli näin ollen jätettävä tutkimatta.

20 Sen jälkeen, kun 19.4.2018 annettu tuomio Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264) oli julistettu, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin piti 14.11.2018 julkisen istunnon. Pääasian valittajat pyysivät tätä istuntoa varten 28.10.2018 jättämässään kirjelmässä kyseistä tuomioistuinta esittämään unionin tuomioistuimelle uusia ennakkoratkaisukysymyksiä sen selvittämiseksi, ovatko SEU 2 ja SEU 3 artikla, SEUT 4 artiklan 2 kohta, SEUT 9, SEUT 26 ja SEUT 34 artikla, SEUT 101 artiklan 1 kohdan e alakohta, SEUT 106, SEUT 151–153 ja SEUT 156 artikla, perusoikeuskirjan 16 ja 28 artikla, Euroopan sosiaalinen peruskirja ja sosiaalioikeuksia koskeva peruskirja esteenä pääasiassa kyseessä olevalle kansalliselle säännöstölle.

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tiettyihin näistä kysymyksistä on saatu vastaus 19.4.2018 annetussa tuomiossa Consorzio Italian Management ja Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), kun taas eräät kysymykset ovat pääasian valittajien nyt ensimmäisen kerran esille tuomia. Kyseinen tuomioistuin katsoo, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että sen on näissä olosuhteissa pyydettävä unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua uudelleen, koska sen päätökseen ei saada hakea muutosta ja koska kyseisessä tuomioistuimessa tulee esille kysymys unionin oikeuden tulkinnasta.

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo kuitenkin tarpeelliseksi kysyä unionin tuomioistuimelta ensin, onko ennakkoratkaisupyyntö esittäminen pakollista tilanteessa, jossa oikeudenkäynnin asianosainen esittää asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevässä kansallisessa tuomioistuimessa kysymyksen kansallisen oikeuden yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa, ja erityisesti, voiko tällainen tuomioistuin katsoa, että se vapautuu velvollisuudesta esittää ennakkoratkaisupyyntö, kun asianosainen ei ole tuonut esille tätä kysymystä pannessaan asian vireille vaan myöhemmin, erityisesti sen jälkeen, kun päätösneuvottelu asiassa on aloitettu ensimmäisen kerran, tai sen jälkeen, kun asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin on jo kerran esittänyt ennakkoratkaisupyyntönsä samassa asiassa.

23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo lisäksi, että kantajan tai valittajan asian käsittelyn myöhäisessä vaiheessa tekemä ehdotus siitä, että kyseinen tuomioistuin esittäisi unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntönsä niiden unionin oikeuden määräysten tai säännösten tulkinnasta, joihin kyseinen asianosainen ei ole viitannut asian vireillepanon

ajankohtana, olisi ristiriidassa kansallisessa lainsäädännössä säädetyn ”prosessinesteiden järjestelmän” kanssa, koska tällaisella ehdotuksella muutettaisiin oikeudenkäynnin kohdetta siitä, millaiseksi se on rajattu asianosaisten esittämillä perusteilla ja väitteillä.

24 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ennakkoratkaisukysymysten esittäminen ”ketjutetusti” voisi mahdollisesti johtaa oikeudenkäynnin väärinkäyttöön ja saattaisi tehdä vaikutuksettomaksi sekä oikeuden oikeussuojaan että asian ratkaisemista nopeasti ja tehokkaasti koskevan periaatteen.

25 Tässä tilanteessa Consiglio di Stato (ylin hallintotuomioistuin, Italia) päätti uudelleen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin ei saada hakea muutosta, SEUT 267 artiklan nojalla lähtökohtaisesti velvollinen esittämään unionin oikeuden tulkintaa koskevan ennakkoratkaisukysymyksen myös niissä tapauksissa, joissa joku oikeudenkäynnin asianosaisista ehdottaa sille tällaisen kysymyksen asiaa koskevan ensimmäisen vireillepanotoimensa jälkeen tai sen jälkeen, kun se ensimmäisen kerran on vastannut asiaan, tai sen jälkeen, kun päätösneuvottelut alkavat ensimmäisen kerran, vai vielä senkin jälkeen, kun ennakkoratkaisupyyntö on esitetty unionin tuomioistuimelle ensimmäisen kerran?

2) Ovatko – – asetuksen nro 163/2006 115 §, 206 § ja 217 §, sellaisina kuin niitä on tulkittu hallinto-oikeudellisessa oikeuskäytännössä, siltä osin kuin niissä evätään hintojen tarkistaminen – – erityisalojen sopimuksissa, erityisesti siltä osin kuin kyse on sopimuksista, joiden kohde ei ole jokin niistä kohteista, joita direktiivi 2004/17 koskee mutta jotka liittyvät viimeksi mainittuihin välineellisellä yhteydellä, yhteensopivia unionin oikeuden ja erityisesti SEUT 4 artiklan 2 kohdan, SEUT 9 artiklan, SEUT 101 artiklan 1 kohdan e alakohdan, SEUT 106 artiklan, SEUT 151 artiklan – ja Europan sosiaalisen peruskirjan ja sosiaalisten oikeuksien peruskirjan, joihin mainitussa artiklassa viitataan –, SEUT 152 artiklan, SEUT 153 artiklan ja SEUT 156 artiklan, SEU 2 artiklan ja SEU 3 artiklan sekä [perusoikeuskirjan] 28 artiklan) kanssa?

3) Ovatko – – asetuksen nro 163/2006 115 §, 206 § ja 217 §, sellaisina kuin niitä on tulkittu hallinto-oikeudellisessa oikeuskäytännössä, siltä osin kuin niissä evätään hintojen tarkistaminen – – erityisalojen sopimuksissa, erityisesti siltä osin kuin kyse on sopimuksista, joiden kohde ei ole jokin niistä kohteista, joita direktiivi 2004/17 koskee mutta jotka liittyvät viimeksi mainittuihin välineellisellä yhteydellä, yhteensopivia unionin oikeuden (erityisesti [perusoikeuskirjan] 28 artiklan, SEUT 26 ja SEUT 34 artiklassa todetun yhdenvertaisen kohtelun periaatteen sekä myös [perusoikeuskirjan] 16 artiklassa todetun elinkeinovapauden periaatteen) kanssa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko SEUT 267 artiklaa tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, vapautuu kyseisen artiklan kolmannessa kohdassa määrätystä velvollisuudesta saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymys unionin oikeuden tulkinnasta, kun asianosainen on esittänyt tämän kysymyksen sille asian käsittelyn myöhäisessä vaiheessa sen jälkeen, kun päätösneuvottelu asiassa on aloitettu ensimmäisen kerran, tai kun asiassa on jo kerran esitetty ennakkoratkaisupyyntö.

27 Tältä osin on syytä muistuttaa, että SEUT 267 artiklan mukaisella ennakkoratkaisumenettelyllä, joka on perussopimuksilla luodun tuomioistuinjärjestelmän kantava voima, otetaan käyttöön tuomioistuinten välinen vuoropuhelu unionin tuomioistuimen ja

jäsenvaltioiden tuomioistuinien välillä tavoitteena varmistaa, että unionin oikeutta tulkitaan yhtenäisesti, jolloin voidaan siis varmistaa sen johdonmukaisuus, täysi vaikutus ja itsenäisyys sekä viime kädessä perussopimuksilla luodun oikeuden ominaisluonne (ks. vastaavasti lausunto 2/13 (unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen), 18.12.2014, EU:C:2014:2454, 176 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 6.3.2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, 37 kohta).

28 Kyseisellä määräyksellä käyttöön otetun ennakkoratkaisumenettelyn tarkoituksena on nimittäin varmistaa kaikissa olosuhteissa, että unionin oikeudella on sama vaikutus kaikissa jäsenvaltioissa, ja siten ehkäistä eroavaisuudet unionin oikeuden, jota kansallisten tuomioistuinten on sovellettava, tulkinnassa ja varmistaa tämä soveltaminen antamalla kansallisille tuomioistuimille keino voittaa vaikeudet, joita saattaa aiheutua vaatimuksesta antaa unionin oikeudelle täysi vaikutus jäsenvaltioiden tuomioistuinjärjestelmissä. Kansallisilla tuomioistuimilla on siten mitä laajin oikeus ja jopa velvollisuus saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos ne katsovat, että niiden käsiteltävänä olevassa asiassa on tullut esille niiden ratkaisua edellyttävä kysymys unionin oikeuden säännösten tai määräysten tulkinnasta tai pätevyyden arvioinnista (ks. vastaavasti lausunto 1/09 (Sopimus yhdenmukaistetun patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamisesta), 8.3.2011, EU:C:2011:123, 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 SEUT 267 artiklassa määrättyssä järjestelmässä perustetaan siten unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välille suora yhteistyö, jossa viimeksi mainitut osallistuvat kiinteästi unionin oikeuden asianmukaiseen soveltamiseen ja yhtenäiseen tulkintaan sekä unionin oikeusjärjestyksessä yksityisille annettujen oikeuksien suojaamiseen (ks. vastaavasti lausunto 1/09 (Sopimus yhdenmukaistetun patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamisesta), 8.3.2011, EU:C:2011:123, 84 kohta).

30 Tässä yhteistyössä unionin tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille unionin oikeuden soveltamisesta vastaavina tuomioistuimina (ks. vastaavasti tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 7 kohta) ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita nämä tarvitsevat ratkaistakseen käsiteltävikseen saatetut asiat (ks. vastaavasti tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 37 kohta ja tuomio 5.12.2017, M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, 23 kohta).

31 Edellä todetusta seuraa, että kansallisille tuomioistuimille ja unionin tuomioistuimelle annetut tehtävät ovat olennaisia perussopimuksilla luodun oikeuden luonteen säilyttämisessä (lausunto 1/09 (Sopimus yhdenmukaistetun patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamisesta), 8.3.2011, EU:C:2011:123, 85 kohta).

32 Lisäksi on syytä muistuttaa, että jos kansallisen tuomioistuimen ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, kyseisellä tuomioistuimella on lähtökohtaisesti velvollisuus saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettuihin tavoin, jos siinä tulee esille EUT-sopimuksen tulkintaa koskeva kysymys (tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallinen tuomioistuin, jonka ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, voi vapautua tästä velvollisuudesta vain, jos se on todennut, että esille tullut kysymys on vailla merkitystä tai että unionin tuomioistuin on jo tulkinnut kyseessä olevaa unionin oikeuden säännöstä tai määräystä taikka että se, miten unionin oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilyä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 21 kohta; tuomio 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, 33 kohta ja tuomio 4.10.2018, komissio v. Ranska (Pidätys irtaimen omaisuuden tuotosta), C-416/17, EU:C:2018:811, 110 kohta).

34 Tältä osin on syytä muistuttaa yhtäältä, että SEUT 267 artiklan toisen ja kolmannen kohdan välisestä suhteesta seuraa, että kolmannessa kohdassa mainituilla tuomioistuimilla on sama harkintavalta kuin muillakin kansallisilla tuomioistuimilla, kun ne tutkivat, onko unionin oikeutta koskeva kysymys ratkaistava, jotta ne voisivat antaa ratkaisun. Näiden tuomioistuinten ei näin ollen tarvitse pyytää ennakkoratkaisua niissä esille tulleet unionin oikeutta koskevaan tulkintakysymykseen, jos kysymyksellä ei ole merkitystä eli jos vastaus tähän kysymykseen, olipa vastaus mikä tahansa, ei voisi mitenkään vaikuttaa asian ratkaisuun (tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 10 kohta; tuomio 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, 26 kohta ja tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 43 kohta).

35 SEUT 267 artiklassa tarkoitetussa menettelyssä, joka perustuu kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen tehtävien selkeään jakoon, yksinomaan kansallinen tuomioistuin on nimittäin toimivaltainen toteamaan sen ratkaistavaksi saatetun riita-asian tosiseikat ja arvioimaan niitä sekä tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista lainsäädäntöä. Samalla tavoin yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, ovatko sen unionin tuomioistuimelle esittämät kysymykset tarpeellisia ja onko niillä merkitystä asian kannalta (tuomio 26.5.2011, Stichting Natuur en Milieu ym., C-165/09–C-167/09, EU:C:2011:348, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; tuomio 9.9.2015, X ja van Dijk, C-72/14 ja C-197/14, EU:C:2015:564, 57 kohta ja tuomio 12.5.2021, Altenrhein Luftfahrt, C-70/20, EU:C:2021:379, 25 kohta).

36 Toiseksi on syytä muistuttaa, että unionin tuomioistuimen SEUT 267 artiklan nojalla antaman tulkinnan vaikutus voi tehdä SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa määrätyn velvollisuuden merkityksettömäksi ja täten sisällyksettömäksi erityisesti silloin, kun esille tullut kysymys on asiallisesti samanlainen kuin kysymys, josta on jo annettu ennakkoratkaisu vastaavanlaisessa tapauksessa tai etenkin samassa pääasiassa, taikka jos unionin tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössään jo ratkaissut kyseisen oikeuskysymyksen, olipa tähän oikeuskäytäntöön johtaneiden menettelyjen luonne mikä tahansa, ja vaikka riidanalaiset kysymykset eivät olisi täsmälleen samanlaisia (ks. vastaavasti tuomio 27.3.1963, Da Costa ym., 28/62–30/62, EU:C:1963:6, s. 75 ja 76; tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 13 ja 14 kohta; tuomio 4.11.1997, Parfums Christian Dior, C-337/95, EU:C:1997:517, 29 kohta ja tuomio 2.4.2009, Pedro IV Servicios, C-260/07, EU:C:2009:215, 36 kohta).

37 On kuitenkin muistutettava, että vaikka jokin oikeuskysymys olisikin ratkaistu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, kansallisilla tuomioistuimilla on edelleen mitä laajin oikeus saattaa asia unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos ne pitävät sitä tarkoituksenmukaisena, eikä se, että unionin tuomioistuin on jo tulkinnut säännöksiä ja määräyksiä, joiden tulkintaa pyydetään, estä unionin tuomioistuinta antamasta uutta ratkaisua (tuomio 17.7.2014, Torresi, C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 3.3.2020, Tesco-Global Áruházak, C-323/18, EU:C:2020:140, 46 kohta).

38 Myöskään se sitovuus, joka ennakkoratkaisumenettelyssä annetulla tuomiolla on, ei estä sitä, että kansallinen tuomioistuin, jonka pyynnöstä tällainen tuomio on annettu, voisi katsoa tarpeelliseksi uuden ennakkoratkaisupyynnön esittämisen unionin tuomioistuimelle ennen käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista (tuomio 6.3.2003, Kaba, C-466/00, EU:C:2003:127, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin on velvollinen esittämään tällaisen ennakkoratkaisupyynnön silloin, kun sillä on vaikeuksia ymmärtää unionin tuomioistuimen tuomion ulottuvuutta.

39 Kolmanneksi on syytä muistuttaa, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee tämän tuomion 36 kohdassa mainittujen tilanteiden lisäksi, että kansallinen tuomioistuin, jonka

ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, voi myös olla esittämättä unionin tuomioistuimelle kysymystä unionin oikeuden tulkinnasta ja ratkaista sen omalla vastuullaan, jos se, miten unionin oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilyä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 16 ja 21 kohta ja tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 38 kohta).

40 Ennen kuin asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin voi katsoa tilanteen olevan tällainen, sen on oltava varma siitä, että asia olisi yhtä ilmeinen jäsenvaltioiden muille ylimmän oikeusasteen tuomioistuimille ja unionin tuomioistuimelle (ks. vastaavasti tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 16 kohta; tuomio 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, 39 kohta; tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 42 kohta ja tuomio 28.7.2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, 48 kohta).

41 Lisäksi tämän tuomion 39 kohdassa mainitun mahdollisuuden olemassaoloa on arvioitava ottamalla huomioon unionin oikeuden ominaispiirteet, sen tulkintaan liittyvät erityiset vaikeudet sekä vaara oikeuskäytäntöjen eroavuuksien syntymisestä unionissa (tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 17 kohta ja tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 On ensinnäkin otettava huomioon, että unionin oikeuden määräykset ja säännökset laaditaan usealla kielellä ja että eri kieliversiot ovat samassa määrin todistusvoimaisia (tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 18 kohta).

43 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nimittäin jossakin kieliversiossa käytettyä unionin oikeuden säännöksen sanamuotoa ei voida käyttää tämän säännöksen ainoana tulkintaperusteena eikä sille voida antaa etusijaa muihin kieliversioihin nähden, koska unionin oikeuden säännöksiä on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti ottaen huomioon kaikilla unionin kielillä laaditut versiot (ks. mm. tuomio 24.3.2021, A, C-950/19, EU:C:2021:230, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Vaikka asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen ei tosin voida tältä osin katsoa olevan velvollinen tutkimaan kyseessä olevan unionin säännöksen kutakin kieliversiota, sen on kuitenkin otettava huomioon tiedossaan olevat kyseisen säännöksen eri kieliversioiden väliset erot erityisesti silloin, kun asianosaiset ovat tuoneet esiin nämä erot ja ne ovat todella olemassa.

45 Tämän jälkeen on todettava, että unionin oikeudessa käytetään sille ominaista terminologiaa ja itsenäisiä käsitteitä, joilla ei välttämättä ole samaa sisältöä kuin kansallisiin oikeuksiin mahdollisesti sisältyvillä vastaavilla käsitteillä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 19 kohta).

46 Lopuksi on tuotava esiin, että jokainen unionin oikeuden säännös tai määräys on sijoitettava asiayhteyteensä, ja sitä on tulkittava siten, että huomioon otetaan unionin oikeus kokonaisuudessaan, sen tavoitteet sekä sen kehitysaste tulkittavana olevan säännöksen tai määräyksen soveltamisajankohtana (tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 20 kohta ja tuomio 28.7.2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, 49 kohta).

47 Näin ollen asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin voi olla esittämättä unionin tuomioistuimelle unionin oikeuden tulkintaa koskevaa kysymystä ja ratkaista sen omalla vastuullaan vain siinä tapauksessa, että se toteaa tämän tuomion 40–46 kohdassa mainittujen tulkintaperusteiden avulla, ettei ole olemassa seikkoja, jotka voisivat synnyttää

perustellun epäilyn unionin oikeuden oikeasta tulkinnasta.

48 Näin ollen pelkästään se, että unionin oikeuden säännöstä tai määräystä voidaan tulkita yhdellä tai useammalla muulla tavalla mutta mikään näistä muista tulkinnoista ei vaikuta kyseessä olevan kansallisen tuomioistuimen mielestä riittävän uskottavalta erityisesti, kun otetaan huomioon kyseisen säännöksen asiayhteys ja tarkoitus sekä normatiivinen järjestelmä, johon se kuuluu, ei riitä siihen, että voitaisiin katsoa, että kyseisen säännöksen oikeasta tulkinnasta on olemassa perusteltu epäily.

49 Kun asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen tietoon on saatettu, että yhden ja saman jäsenvaltion tuomioistuinten tai eri jäsenvaltioiden tuomioistuinten oikeuskäytännöt eroavat toisistaan pääasiassa sovellettavan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkinnassa, sen on kuitenkin oltava erityisen huolellinen arvioidessaan, ettei mahdollista perusteltua epäilyä kyseessä olevan unionin säännöksen oikeasta tulkinnasta ole, ja otettava huomioon muun muassa ennakkoratkaisumenettelyn tarkoitus, joka on unionin oikeuden yhtenäisen tulkinnan varmistaminen.

50 Neljänneksi on syytä todeta, että kansallisten tuomioistuinten, joiden ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, on arvioitava omalla vastuullaan, itsenäisesti ja vaadittavalla huolellisuudella, onko niiden käsiteltävässä asiassa kyseessä jokin niistä tilanteista, joissa ne voivat olla saattamatta unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi niissä esiin tullutta kysymystä unionin oikeuden tulkinnasta (ks. vastaavasti tuomio 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; tuomio 9.9.2005, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 40 kohta ja tuomio 9.9.2015, X ja van D?k, C-72/14 ja C-197/14, EU:C:2015:564, 58 ja 59 kohta).

51 Tältä osin SEUT 267 artiklalla, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan valossa, luodusta järjestelmästä seuraa, että kun kansallinen tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, katsoo sillä perusteella, että sen käsiteltävässä asiassa on kyse jostakin tämän tuomion 33 kohdassa mainituista kolmesta tilanteesta, että se vapautuu SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa määrätystä velvollisuudesta esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnö, tuomioistuimen ratkaisun perusteluista on käytävä ilmi, ettei asiassa esille tullee unionin oikeutta koskevalla kysymyksellä ole merkitystä asian ratkaisun kannalta tai että unionin oikeuden kyseisen säännöksen tai määräyksen tulkinta perustuu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön taikka, jollei tällaista oikeuskäytäntöä ole, asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin pitää unionin oikeuden tulkintaa niin ilmeisenä, ettei siitä jää mitään perusteltua epäilyä.

52 Lopuksi on vielä tutkittava, vapautuuko asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin SEUT 267 artiklassa määrätystä velvollisuudesta esittää unionin tuomioistuimelle unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys, kun menettelyn asianosainen on ehdottanut ennakkoratkaisupyynnön esittämistä menettelyn myöhäisessä vaiheessa erityisesti ensimmäinen ennakkoratkaisupyynnön, joka on sitä paitsi esitetty kyseisen asianosaisen pyynnöstä, jälkeen.

53 Tältä osin on syytä muistuttaa, että SEUT 267 artiklalla perustetussa unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä suoraa yhteistyötä koskevassa järjestelmässä asianosaisilla ei ole aloitevaltaa (ks. vastaavasti tuomio 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 3.6.2019, Bankia, C-910/19, EU:C:2021:433, 22 kohta). Asianosaiset eivät voi estää kansallisia tuomioistuimia käyttämästä tämän tuomion 50 kohdassa tarkoitettua toimivaltaa itsenäisesti varsinkaan velvoittamalla niitä ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen (ks. vastaavasti tuomio 22.11.1978, Mattheus, 93/78, EU:C:1978:206, 5 kohta).

54 SEUT 267 artiklalla käyttöön otetulla järjestelmällä ei siis perusteta muutoksenhakukeinoa kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian asianosaisille. Näin ollen se, että joku asianosaisista väittää, että asiaan liittyy unionin oikeutta koskeva tulkintakysymys, ei riitä siihen, että kyseisen tuomioistuimen olisi katsottava tällaisen kysymyksen tulleen esille SEUT 267 artiklassa tarkoitetulla tavalla (tuomio 6.10.1982, Cilfit ym., 283/81, EU:C:1982:335, 9 kohta).

55 Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimelle esitettävien kysymysten määrittäminen ja muotoilu kuuluvat ainoastaan kansalliselle tuomioistuimelle eivätkä pääasian asianosaiset voi muuttaa niiden sisältöä (ks. vastaavasti tuomio 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

56 Lisäksi yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on päättää, missä menettelyn vaiheessa on syytä esittää ennakkoratkaisukysymys unionin tuomioistuimelle (ks. vastaavasti tuomio 17.7.2008, Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), joka ei kuitenkaan ole toimivaltainen tutkimaan ennakkoratkaisupyyntöä, jos asian käsittely ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa on jo päättynyt ennakkoratkaisupyyntöön esittämisen ajankohtana (tuomio 13.4.2000, Lehtonen ja Castors Braine, C-176/96, EU:C:2000:201, 19 kohta).

57 Edellä esitetystä seuraa, että kun kansallisessa tuomioistuimessa, jonka ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, käsiteltävässä asiassa on kyseessä jokin tämän tuomion 33 kohdassa tarkoitetuista tilanteista, kyseisellä tuomioistuimella ei ole SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettua velvollisuutta saattaa asiaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaikka siinä vireillä olevan asian asianosainen olisi tuonut esille unionin oikeuden tulkintaa koskevan kysymyksen.

58 Tämän tuomion 32 ja 33 kohdassa esitetyistä seikoista seuraa sitä vastoin, että jos kyseinen tuomioistuin toteaa, ettei sen käsiteltävässä asiassa ole kyse mistään näistä tilanteista, sen on SEUT 267 artiklan kolmannen kohdan nojalla saatettava unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi kaikki siinä esille tulleet unionin oikeuden tulkintaa koskevat kysymykset.

59 Se, että kyseinen tuomioistuin on jo esittänyt unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntöön saman pääasian yhteydessä, ei vaikuta tähän velvollisuuteen silloin, kun unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys, johon vastaaminen on tarpeen asian ratkaisemiseksi, on yhä olemassa unionin tuomioistuimen ratkaisun jälkeen.

60 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa kuitenkin kansallisiin menettelysäännöksiin, joiden mukaan pääasian asianosaisen asian vireillepanon jälkeen esille tuomaa unionin oikeuden tulkintaa koskevaa uutta kysymystä ei voida ottaa tutkittavaksi muun muassa silloin, kun se on esitetty ensimmäisen ennakkoratkaisupyyntöön esittämisen jälkeen, koska kysymyksellä muutettaisiin oikeudenkäynnin kohdetta.

61 Tältä osin on muistutettava, että asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin voi jättää esittämättä unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen menettelyyn kyseisessä tuomioistuimessa sovellettavien tutkimatta jättämistä koskevien perusteiden vuoksi, edellyttäen että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan (ks. vastaavasti tuomio 14.12.1995, van Schendel ja van Veen, C-430/93 ja C-431/93, EU:C:1995:441, 17 kohta ja tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 56 kohta).

62 Vastaavuusperiaate edellyttää, että kaikkia muutoksenhakuun sovellettavia sääntöjä sovelletaan samalla tavalla riippumatta siitä, onko kyse muutoksenhausta unionin oikeuden rikkomisen perusteella vai samankaltaisesta muutoksenhausta kansallisen oikeuden rikkomisen

perusteella (tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

63 Tehokkuusperiaate puolestaan edellyttää, että kansalliset menettelysäännöt eivät saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa. Tältä osin on otettava huomioon näiden sääntöjen merkitys koko menettelyssä sekä menettelyn kulku ja sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä. Tältä kannalta katsoen on tarvittaessa otettava huomioon kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä oikeudenkäynnin moitteeton kulku (tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 52 ja 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

64 Unionin tuomioistuin on siten katsonut, että kansalliset menettelysäännöt, joiden mukaan oikeudenkäynnin kohde määräytyy kanteen nostamisen hetkellä esitettyjen kanneperusteiden perusteella, ovat tehokkuusperiaatteen mukaisia, jos niillä varmistetaan menettelyn moitteeton kulku muun muassa siten, että vältetään uusien perusteiden arviointiin liittyvät viiveet (ks. vastaavasti tuomio 14.12.1995, van Schinder ja van Veen, C-430/93 ja C-431/93, EU:C:1995:441, 21 kohta).

65 Tilanteessa, jossa SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettussa tuomioistuimessa esitetyt perusteet on kyseessä olevan jäsenvaltion vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden mukaisten menettelysääntöjen nojalla jätettävä tutkimatta, ennakkoratkaisupyynnön ei voida katsoa olevan tarpeellinen ja merkityksellinen sen kannalta, että kyseinen tuomioistuin voi antaa ratkaisunsa (tuomio 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, 44 kohta).

66 Kaiken edellä todetun perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että SEUT 267 artiklaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, on noudatettava velvollisuuttaan saattaa siinä esille tullut unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, paitsi jos kyseinen kansallinen tuomioistuin toteaa, että kysymys on vailla merkitystä tai että unionin tuomioistuin on jo tulkinnut kyseessä olevaa unionin oikeuden säännöstä tai määräystä taikka että se, miten unionin oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilystä. Tutkittaessa, onko kyse tällaisesta tilanteesta, huomioon on otettava unionin oikeuden ominaispiirteet, sen tulkintaan liittyvät erityiset vaikeudet sekä vaara oikeuskäytäntöjen eroavaisuuksien syntymisestä unionissa. Tällainen tuomioistuin ei voi vapautua mainitusta velvollisuudesta pelkästään sillä perusteella, että se on jo esittänyt unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön saman pääasian yhteydessä. Se voi kuitenkin jättää esittämättä unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen menettelyyn kyseisessä tuomioistuimessa sovellettavien tutkimatta jättämistä koskevien perusteiden vuoksi, edellyttäen että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan.

Toinen ja kolmas kysymys

67 Toisella ja kolmannella kysymyksellään, joita on syytä tarkastella yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko SEU 2 ja SEU 3 artiklaa, SEUT 4 artiklan 2 kohtaa, SEUT 9, SEUT 26 ja SEUT 34 artiklaa, SEUT 101 artiklan 1 kohdan e alakohtaa sekä SEUT 106, SEUT 151–153 ja SEUT 156 artiklaa, perusoikeuskirjan 16 ja 28 artiklaa, Euroopan sosiaalista peruskirjaa ja sosiaalisten oikeuksien perusoikeuskirjaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa ei säädetä hintojen säännöllisestä tarkistamisesta direktiivissä 2004/17 tarkoitetuille aloille kuuluvien hankintasopimusten tekemisen jälkeen.

68 Tältä osin on syytä muistuttaa, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten yhteistyön puitteissa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisen unionin oikeuden tulkinnan tarve edellyttää, että kansallinen tuomioistuin noudattaa tunnollisesti ennakkoratkaisupyyntöns sisältöä koskevia vaatimuksia, jotka on mainittu nimenomaisesti unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklassa, josta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oletetaan olevan tietoinen (tuomio 19.4.2018, *Conorzio Italian Management* ja *Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Nämä edellytykset mainitaan myös unionin tuomioistuimen kansallisille tuomioistuimille antamissa suosituksissa ennakkoratkaisupyyntöjen tekemisestä (EUVL 2019, C 380, s. 1).

69 Kuten työjärjestyksen 94 artiklan c alakohdassa todetaan, on siis välttämätöntä, että ennakkoratkaisupyyntöns esittämistä koskevaan päätökseen sisältyy selostus niistä syistä, joiden vuoksi ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on ryhtynyt tarkastelemaan kysymystä unionin oikeuden tiettyjen säännösten tulkinnasta tai pätevyydestä, sekä ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen toteama yhteys kyseisten säännösten ja pääasian oikeudenkäynnissä sovellettavien kansallisen oikeuden säännösten välillä (ks. vastaavasti tuomio 19.4.2018, *Conorzio Italian Management* ja *Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

70 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole tällä ennakkoratkaisupyyntöllään korjannut unionin tuomioistuimen 19.4.2018 antamansa tuomion *Conorzio Italian Management* ja *Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264) 23 kohdassa toteamaa puutetta, koska työjärjestyksen 94 artiklan c alakohdan vastaisesti se ei vielääkään esitä vaadittavalla täsmällisyydellä ja selkeydellä syitä, joiden vuoksi se pitää SEU 3 artiklan, SEUT 26 artiklan ja SEUT 101 artiklan 1 kohdan e alakohdan tulkitsemista tarpeellisena tai hyödyllisenä pääasian ratkaisemiseksi, eikä unionin oikeuden ja kyseisessä asiassa sovellettavan kansallisen lainsäädännön välistä yhteyttä. Kyseinen tuomioistuin ei myöskään täsmennä syitä, joiden vuoksi se on ryhtynyt tarkastelemaan kysymystä toisessa ja kolmannessa kysymyksessä mainittujen muiden määräysten ja toimien, joihin kuuluu erityisesti Euroopan sosiaalinen peruskirja, jota unionin tuomioistuimella ei sitä paitsi ole toimivaltaa tulkita, tulkinnasta (ks. vastaavasti tuomio 5.2.2015, *Nisttahuz Poclava*, C-117/14, EU:C:2015:60, 43 kohta), vaan tämän tuomion 20 kohdasta ilmenevin tavoin se lähinnä vain selostaa pääasian valittajien kysymykset tältä osin esittämättä omaa arviointiaan.

71 Tästä seuraa, että toinen ja kolmas kysymys on jätettävä tutkimatta.

Oikeudenkäyntikulut

72 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

SEUT 267 artiklaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, on noudatettava velvollisuuttaan saattaa siinä esille tullut unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, paitsi jos kyseinen kansallinen tuomioistuin toteaa, että kysymys on vailla merkitystä tai että unionin tuomioistuin on jo tulkinnut kyseessä olevaa unionin oikeuden säännöstä tai määräystä taikka että se, miten unionin oikeutta on tulkittava, on niin ilmeistä, ettei tästä ole mitään perusteltua epäilystä.

Tutkittaessa, onko kyse tällaisesta tilanteesta, huomioon on otettava unionin oikeuden ominaispiirteet, sen tulkintaan liittyvät erityiset vaikeudet sekä vaara oikeuskäytäntöjen eroavaisuuksien syntymisestä unionissa.

Tällainen tuomioistuin ei voi vapautua mainitusta velvollisuudesta pelkästään sillä perusteella, että se on jo esittänyt unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön saman pääasian yhteydessä. Se voi kuitenkin jättää esittämättä unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen menettelyyn kyseisessä tuomioistuimessa sovellettavien tutkimatta jättämistä koskevien perusteiden vuoksi, edellyttäen että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan.

Allekirjoitukset

* Oikeudenkäyntikieli: italia.